

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-438-5-52>

ЕФЕКТИВНІСТЬ БАНКІВСЬКОЇ ПІДТРИМКИ МАЛОГО БІЗНЕСУ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ОЦІНЮВАННЯ

Наразі в Україні банківська кредитна підтримка суб'єктів малого підприємництва переважно реалізується через державні програми, тобто із залученням коштів державного бюджету. Це, своєю чергою, зумовлює необхідність дослідження економічної ефективності та окреслення способів її підвищення. У цьому контексті постає наукове питання, що обрати як критерії економічної ефективності банківської підтримки розвитку малого підприємництва, а також який науковий метод оцінювання застосувати. Для цього важливо структурувати банківську підтримку розвитку малого підприємництва за суб'єктним підходом, тобто означити коло як прямих, так і опосередкованих суб'єктів, без залучення яких досліджуваний процес неможливий. Також зауважимо, що участь держави та використання цільових державних фондів для спонукання розвитку малого та середнього підприємництва – це загальносвітовий тренд та не стосується лише України. Саме тому цей підхід та його застосування не обмежується виключно вітчизняною практикою.

Отже, серед суб'єктів банківської підтримки розвитку підприємництва доречно виокремлювати таких: банки, державу в особі профільного міністерства, яке спрямовує кошти державного бюджету на фінансування потреб підприємництва, страхові компанії, що спеціалізуються на страхуванні ризиків суб'єктів підприємництва, спеціалізовані агентства з розвитку підприємництва, які вельми часто зосереджуються на «м'якій» підтримці підприємців, наприклад, шляхом їх навчання та надання консультаційних послуг. Окрім цього, вагому роль відіграють центральні органи виконавчої влади, які відповідають за формування сприятливого інституційного середовища функціонування сфери підприємництва.

Ураховуючи вищезазначене вважаємо, що оцінку економічної ефективності банківської підтримки розвитку малого підприємництва доречно розглядати за суб'єктно-функціональним підходом. В табл. 1 представлено авторську позицію щодо основних критеріїв ефективності досліджуваного процесу у розрізі його суб'єктів.

Основні критерії економічної ефективності банківської підтримки розвитку малого підприємництва у розрізі суб'єктів

Тип суб'єкту	Критерії економічної ефективності	Об'єкти оцінки
1	2	3
Банки	Частка обсягів кредитування малого підприємництва в активах та кредитному портфелі банків	Кредитування малого підприємництва
	Рівень кредитного ризику, що виникає у рамках банківського кредитування суб'єктів малого підприємництва	
	Частка непрацюючих кредитів, наданих суб'єктам МСП	Кредитний ризик
	Рівень дохідності кредитування малого підприємництва	Фінансовий результат
	Рівень прибутковості кредитування малого підприємництва	
	Рівень комерційної доцільності кредитування малого підприємництва	
Страхові компанії	Кількість укладених договорів страхування, які застосовуються як забезпечення за кредитами суб'єктів підприємництва	Суб'єкти малого підприємництва, які займаються експортом української продукції Банки, що надають експортні кредити
	Обсяг отриманого підприємцями-експортерами фінансування завдяки Експортно-кредитному агентству	
	Кількість укладених угод про портфельне страхування експортних кредитів	
Профільне міністерство	Результативні показники за напрямом використання бюджетних коштів	Фінансова політика у сфері підприємництва Бюджетні програми Цілі стратегій розвитку підприємництва
	Індикатори результативності реалізації стратегії стосовно розвитку підприємництва: Кількість нових робочих місць, створених суб'єктами МСП Кількість збережених робочих місць на рівні суб'єктів МСП	
Спеціалізовані агентства з розвитку підприємництва	Кількість укладених угод з банками-кредиторами	Фінансові інструменти підтримки МСП
	Загальний обсяг підтримки МСП за усіма різновидами фінансових інструментів	
	Кількість гарантійних випадків у рамках банківського гарантійного портфеля кредитів МСП	Інструменти стимулювання банківської підтримки МСП
	Обсяг передбачених державним бюджетом державних гарантій для забезпечення часткового виконання боргових зобов'язань за портфелем кредитів банків-кредиторів	

	Кількість укладених договорів про надання державних гарантій банкам на портфельній основі	
	Кількість кредитів МСП, які входять до гарантійного портфеля банків та включені до реєстру	
	Частка гарантійного портфеля кредитів МСП у загальному обсягу кредитного портфеля	
Консультаційні центри для МСП*	Частка МСП, що залучена до взаємодії з мережею консультаційних центрів	Професійні компетенції суб'єктів підприємництва
	Кількість створених регіональних офісів консультаційних центрів	
	Кількість осіб (представників суб'єктів підприємництва), які пройшли навчання	

Примітка. * – в аспекті України це найбільш доречно розглядати з позиції Дія.Бізнес

Джерело: розробка автора

На наше глибоке переконання, методика оцінювання економічної ефективності банківської підтримки суб'єктів підприємництва обов'язково повинна урахувати умови, на яких відбувається кредитування МСП – цілком ринкові чи передбачають застосування компенсаційних або пільгових механізмів. Так, якщо мова йде про кредитну підтримку суб'єктів підприємництва банками виключно на засадах комерційного фінансування, тоді об'єктом оцінки є портфель кредитів суб'єктам підприємництва та його вплив як на поточний фінансовий стан банку, так і його перспективи до фінансової стабільності у перспективі. Тобто, на нашу думку, у цьому випадку оцінка економічної ефективності повинна передбачати комплексне дослідження впливу кредитів, наданих суб'єктам МСП, на основні показники діяльності банків як індикатори їх здатності забезпечувати безперервне функціонування на засадах фінансової стабільності.

Водночас, коли банк є учасником державної програми підтримки суб'єктів підприємництва та безповоротно отримує кошти з державного бюджету як часткову компенсацію вартості кредитів, то у цьому випадку об'єктом оцінки мають бути також економічні ефекти (тобто наслідки для економіки), які формуються у результаті кредитної підтримки суб'єктів підприємництва. Авторське розуміння змістової відмінності понять економічної ефективності банківської підтримки суб'єктів малого підприємництва залежно від умов її організації фінансування наведено на табл. 2.

Тобто архіважливо, щоб у процесі банківської підтримки суб'єктів ММП, що реалізується із залученням коштів державного бюджету, вибір позичальників, а також моніторинг виконання ними кредитних угод реалізовувалися у тому числі з позиції інтересів суспільства (держави).

**Змістові компоненти поняття «економічна ефективність
банківської підтримки суб'єктів малого підприємництва»**

Змістові компоненти	У випадку банківської підтримки ММП виключно на засадах комерційного фінансування	У випадку банківської підтримки ММП на засадах бюджетно-приватного фінансування
Об'єкт забезпечення	вплив портфеля кредитів суб'єктам ММП на поточний фінансовий стан банку	вплив портфеля кредитів суб'єктам ММП на стан економіки міста / регіону / країни
Ціль забезпечення	безперервне функціонування банку на засадах фінансової стабільності	підвищення бізнес активності
Інструменти забезпечення	<u>організаційні</u> (безумовне дотримання принципів кредитування) <u>аналітичні</u> (оцінка кредитного ризику) <u>фінансові</u> (оцінка доцільності надання кредиту з позиції комерційної вигідності для банку)	<u>соціальні</u> (запровадження соціальних критеріїв при відборі позичальників) <u>економічні</u> (оцінка та моніторинг економічних показників діяльності суб'єктів ММП, яким надано кредит) <u>бюджетні</u> (оцінка доцільності надання кредиту з позиції бюджетної ефективності)
Економічний зміст	співвідношення між сукупністю ефектів, які створюються за результатами кредитування суб'єктів ММП для діяльності банку та обсягом витрат на їх досягнення	співвідношення між сукупністю ефектів, які створюються за результатами кредитування суб'єктів ММП для бізнес-середовища та обсягом витрат (як витрат банку, так і державного бюджету) на їх досягнення

Джерело: розробка автора

Саме це і зумовлює необхідність застосування різних індикаторів економічної ефективності досліджуваного процесу, що представлено у табл. 3. Зауважимо, що у випадку банківської підтримки ММП із безповоротним отриманням коштів державного бюджету при оцінці ефективності потрібно брати до уваги всі зазначені у табл. 3 індикатори, але при формулюванні висновків віддавати пріоритет індикаторам, що зазначені у другій колонці цієї таблиці.

Отже, методика оцінювання економічної ефективності банківської підтримки суб'єктів МСП повинна обов'язково урахувати походження грошових коштів та умови їх надання суб'єктам бізнесу. Це насамперед повинно відобразитися у сукупності індикаторів оцінки.

**Індикатори економічної ефективності банківської підтримки
суб'єктів малого підприємництва**

У випадку банківської підтримки ММП виключно на засадах комерційного фінансування	У випадку банківської підтримки ММП на засадах бюджетно-приватного фінансування
Темп приросту обсягів кредитування ММП	Кількість новостворених суб'єктів підприємництва, строк реєстрації яких не перевищує 12 місяців
Частка недіючих кредитів у загальному обсязі кредитів, наданих ММП	Загальна кількість створених нових робочих місць за результатами кредитування суб'єктів ММП
Співвідношення темпу зміни обсягу недіючих кредитів, наданих ММП до темпу зміни обсягу недіючих кредитів, наданих іншим групам суб'єктів господарювання	Середня кількість створених нових робочих місць у розрахунку на один виданий кредит
Частка кредитного ризику у загальному обсязі кредитної заборгованості ММП	Співвідношення між операційною доходністю ММП до прийняття рішення про видачу кредиту та після його повного погашення <i>(не застосовується для новостворених бізнесів)</i>
Частка недіючих кредитів у загальному обсязі кредитного ризику за кредитами, наданими ММП	Співвідношення між обсягом виробництва ММП до прийняття рішення про видачу кредиту та після його повного погашення
Співвідношення темпу зміни обсягу недіючих кредитів до темпу зміни обсягу кредитного ризику за кредитами ММП	Співвідношення між обсягом експорту продукції ММП до прийняття рішення про видачу кредиту та після його повного погашення
Прибутковість кредитів, наданих ММП	Кількість ММП, які впровадили інновації
	Загальна сума податків сплачених протягом року суб'єктами ММП, яким надано кредити
	Співвідношення між обсягом сплачених податків суб'єктами ММП, яким надано кредит, та обсягом державної підтримки у вигляді компенсації відсотків за кредитами

Джерело: розробка автора